

Το προαναγγελθέν αδιέξοδο του ΠΑΣΟΚ

ΤΟΥ ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ Κ. ΤΣΟΥΚΑ*

«Όλες οι ευτυχημένες οικογένειες είναι παρόμοιες, αλλά κάθε δυστυχημένη οικογένεια είναι δυστυχημένη με τον δικό της τρόπο», λέει ο Τολστόι στο μυθιστόρημά του Άννα Καρένινα. Για να κατανοήσει ένα κόμμα που υφίσταται αλληπάλληλες ήττες τους λόγους της αποτυχίας του, πρέπει να τους αναζητήσει θαρραλέα στην ιδιαίτερη ιστορία του και στις καθοριστικές επιλογές που την καθόρισαν. Ο πειρασμός είναι η εκλογίκευση: νομίζει ένας κομματικός οργανισμός ότι αναζητά τα αίτια της κακοδαιμονίας του, υποθετώντας μια οπτική γωνία που τον απαλλάσσει από την υποχρέωση να αναστοχασθεί ριζικά την πορεία του. Αμυντικές ρουτίνες ενεργοποιούνται προκειμένου να διατηρηθεί η κυρίαρχη νοοτροπία μέσα στην οποία ελήφθησαν στρατηγικές αποφάσεις και σφρηλατήθηκαν συνασπισμοί εσωκομματικής εξουσίας.

Ποια ήταν η εκλογίκευση που επικράτησε στο ΠΑΣΟΚ μετά την ήττα του 2004; «Απομακρυνθήκαμε από την κοινωνία», αναφώνουσαν επαναληπτικά, ως άλλα μέλη του Χάρη Κρίσινα, τα πρωτοκλασάτα στελέχη του.

Πρόκειται για απλοϊκή εξήγηση, η οποία αφενός μεν εκλαμβάνει την κοινωνία ως μια αδιαφοροποίητη μάζα, παραβλέποντας τις ποικίλες οργανωμένες εκφράσεις της που προωθούν τα επιμέρους συμφέροντά τους, αφετέρου δε θεωρεί το κόμμα απλώς τον εκφραστή των «κοινωνικών (διάβαζε συντεχνιακών) αιτημάτων» και όχι τον διαμορφωτή πολιτικής που προωθεί το μακρόχρονο δημόσιο συμφέρον. Για το ΠΑΣΟΚ την «κοινωνία» την εκπροσωπούσαν τα συνδικάτα του ΟΤΕ, των εκπαιδευτικών και της Ολυμπιακής.

Ποιο τείνει να γίνει το κυρίαρχο ιδεολόγημα σήμερα; Δεν είμαστε επαρκώς «αριστεροί» αποφάνθηκε ο κ. Τσοχατζόπουλος, ο οποίος, ιδιαίτερα μετά τον γάμο του στο παρισινό Four Seasons, έχει διαπιστωμένα αποκτήσει οξυμένη ευαισθησία σε θέματα ανισοτήτων και φτώχειας. «Από το 1996 και μετά αλλοιώνεται η φυσιογνωμία του κόμματος» δήλωσε

περίλυπος ο κ. Αρσένις, πιθανότατα επειδή ο ίδιος δεν βρέθηκε τότε στο τιμόνι του ΠΑΣΟΚ.

Τα σοσιαλιστικά κόμματα, καθότι διαθέτουν έντονες ιδεολογικές αναφορές, είναι επιρρεπή σε τέτοιες εκλογικεύσεις: σε περιόδους κρίσης τείνουν να αυτομαστιγώνονται γιατί δεν υπήρξαν αρκετά «αριστερά». Από αυτό το ιδεολόγημα υπέφεραν επί 15 χρόνια το Βρετανικό Εργατικό Κόμμα, μετά τις αλληπάλληλες εκλογικές ήττες του από το 1979 και μετά, μέχρι την εκλογή του Μπλερ στην ηγεσία το 1994 και στην πρωθυπουργία το 1997. Από αυτό το επικίνδυνο ιδεολόγημα έλκεται σήμερα το ΠΑΣΟΚ.

Ποια είναι η εμπειρική πραγματικότητα; Το ΠΑΣΟΚ ουδέποτε αποκόπηκε από τον λαϊκισμό που εκ γενετής το συνοδεύει, την κομματοκεντρική-καιροσκοπική αντίληψη των θεσμών, τον κρατισμό, την εκχώρηση της διαμόρφωσης δημό-

σιας πολιτικής στα συνδικάτα του δημόσιου τομέα, την καθεστωτική αντίληψη και την άνευ αρχών εξουσιολαγνεία που αυτή καλλιεργεί, τον αρχηγισμό. Αυτά τα γνωρίσματα συνιστούν σημαντικές ψηφίδες της ιστορικής πολιτικής του ταυτότητας. Από ορισμένα από αυτά προσπάθησε να ξεφύγει επί Σημίτη (με μερική επιτυχία), αλλά ουδέποτε κατόρθωσε να γίνει ένα ευρωπαϊκού τύπου σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.

Η εκσυγχρονιστική προσπάθεια του σοσιαλδημοκρατικού Σημίτη ποτέ δεν απορροφήθηκε από το «βαθύ» ΠΑΣΟΚ, γι' αυτό και ο Γ. Παπανδρέου θεωρήθηκε το 2004 ως ο «πρίγκιπας» που θα μπορούσε εκ νέου να «ενώσει» νικηφόρα το «κίνημα». Με έναν Παπανδρέου επικεφαλής, το ΠΑΣΟΚ φαντασιώθηκε τον γιγάντη που θα ήθελε ακόμη να έχει, τη χρυσή εποχή που θα ήθελε ακόμη να ζει. Ένα πράγμα δεν έκανε: ουδέποτε έθεσε στον εαυτό του ρηξικέλευστα ερωτήματα που αφορούν στην ιστορική του ταυτότητα και πώς αυτά πρέπει να μεταλλαχθεί στην ευρωπαϊκή Ελλάδα του 21ου αιώνα, ουδέποτε άσκησε σοβαρή και έντιμη κριτική στα κυβερνητικά πεπραγμένα του. Προείχε η καιροσκοπική αντίληψη να κερδίσει οπωσδήποτε τις

εκλογές, με επικεφαλής οποιονδήποτε έδειχναν κατάλληλο οι δημοσκοπήσεις – το 2004 τον Γ. Παπανδρέου, το 2008 πιθανώς τον Ευ. Βενιζέλο.

Ο Γ. Παπανδρέου διέθετε το κατάλληλο φιλελεύθερο ένστικτο για να αλλάξει τη λαϊκιστική-κρατικιστική κουλτούρα του ΠΑΣΟΚ, αλλά δεν διέθετε στρατηγική, αυτοπεποίθηση και ορθή κρίση, γι' αυτό και περιέπεσε, τελικά, στην παραδοσιακή πασοκική αφήγηση και λειτουργία. Ο Ευ. Βενιζέλος έχει μεν στρατηγική για να ικανοποιήσει τη δυσθεώρητη (και δυσανάγνωστη) φιλοδοξία του, αλλά δεν διαθέτει τα μεταρρυθμιστικά-φιλελεύθερα ένστικτα που τόσο χρειάζεται η προοδευτική παράταξη και ο τόπος σήμερα. Δυστυχώς, το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται εκεί που ήταν το Εργατικό Κόμμα το 1983 – σε αδιέξοδο.

* Ο κ. Χαρίδημος Κ. Τσούκας (htsoukas@alba.edu.gr) είναι καθηγητής Οργανωσιακής Θεωρίας στο ALBA (στην ερευνητική θέση «Γεώργιος Δ. Μαύρος») και στο πανεπιστήμιο Warwick, και επιμελητής του προσφάτως εκδοθέντος βιβλίου «Για μια Προοδευτική Πολιτική» (Καστανιώτης)

(<http://htsoukas.blogspot.com>)